

ŁÓDŹ ZACHWYCAJĄCA ULICĄ PIOTRKOWSKĄ

SZLAK ARCHITEKTONICZNY

Wersja elektroniczna szlaku

Przeczytaj więcej o architekturze na stronie Architekta Miasta

Decyzję o założeniu w łodzi osad przemysłowych podjęły władze Królestwa Polskiego w 1821 r., a główną rolę w podjęciu tej decyzji odegrał **Rajmund RembIELiński**. W latach 1821–1823 wytyczono kilkaset metrów na południe od starej łodzi osadę sukienniczą Nowe Miasto, której centrum tworzył ośmioboczny Nowy Rynek (ob. pl. Wolności) z czterema wylotowymi ulicami usytuowanymi na jego osiach. Krótko później, w latach 1824–1827, powstała położona na południe osada tkacko-łniarska Łódka. Jej ważną częścią były posiadła wodno-fabryczne utworzone w dolinie rzeki Jasień,

w sąsiedztwie których ukształtowano Rynek Bielnikowy i Rynek Fabryczny, mające tworzyć centrum osady. Osią, która łączyła trzy organizmy tworzące Łódź: Stare Miasto, Nowe Miasto i Łódkę, była biegnąca na linii północ-południe ulica Piotrkowska, wytyczona w miejscu starego traktu o średniowiecznej genezie, łączącego tęczycę z Piotrkowem Trybunalskim. Rozciągała się ona od Rynku Starego Miasta przez Nowy Rynek do południowej granicy miasta (ob. pl. Niepodległości), w późniejszym czasie skrócona od północy zaczynała się od Nowego Rynku; tak pozostało do dziś.

Miłośników architektury zapraszamy na spacer, który zaczynamy na placu Wolności, miejscu bardzo ważnym dla tożsamości Łodzi, gdzie zaczęła się jej przemysłowa kariera. Nadano mu wyjątkowy kształt ośmioboku. Tutaj także ulokowano jeden z najważniejszych budynków miasta – ratusz, jest on pierwszym punktem na naszym szlaku.

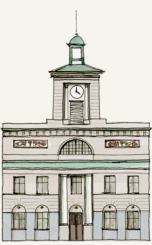
Zachęcamy do uważnego przyglądania się budynkom, na dołączonych arkuszach znajdziecie naklejki, wklejcie je w odpowiednie miejsca na planie.

Powodzenia!

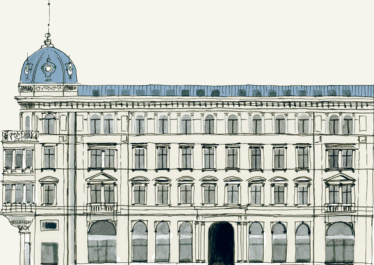
1 Ratusz

Ratusz wzniesiono w latach 1826–1827 w stylu późnego klasycyzmu według projektu architekta województwa mazowieckiego Bonifacego Witkowskiego, sytuując go u zbiegu ul. Piotrkowskiej i Nowego Rynku (ob. pl. Wolności), stanowiącego centralny punkt nowej osady przemysłowej. Ta najcenniejsza zabytkowa budowla z pierwszego okresu rozwoju miasta, przez kilkadziesiąt lat mieściła Łódzkie Archiwum. Fasadę zdobi kolumnowy wgłębny portyk, a górą fryz z reliefowym przedstawieniem antyetycznych gryfów; wieńczą ją niewielka wieżyczka.

11 Kamienica „scheiblerowska”

Kamienica o neorenesansowej formie wzniesiona w latach 1880–1882 według projektu berlińskiej firmy architektonicznej „Koule & Lehmann” przez Karola Scheiblera (1820–1881), właściciela największych łódzkich zakładów przemysłowych, ukończona już po śmierci fabrykanta. Stanowiła położoną w centrum miasta wizytówkę jego firmy. Ze względu na wystawną formę nazywana „pałacem” lub „hotelem”, ponieważ mieściła również część hotelową przeznaczoną dla gości przedsiębiorstwa. Jest pierwszą wielkomiejską kamienicą, jaka stanęła przy ul. Piotrkowskiej.

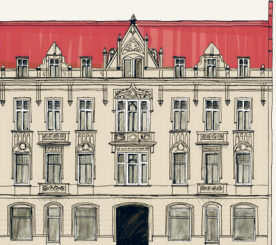
13 Dom Jana Petera

Posesja pod numerem hipotecznym 277, zlokalizowana u zbiegu ulic Piotrkowskiej i Próchnika (dawniej Zawadzka), należała od 1839 r. do Fryderyki Burg, która zawarła związek małżeński z Janem Peterem. Zachowany do dziś budynek został wzniesiony dla małżonków w 1862 r. według projektu Jana Karola Mertschinga. Piętrowy, murowany dom – jak wiele obiektów powstających w latach 50. i 60. XIX w. na terenie Królestwa Polskiego – łączy cechy i motywy klasycystyczne z elementami neorenesansowymi.

19 Kamienica Abrama Lubińskiego, następnie Berka Zajberta

Kamienica zawięcza swój obecny wygląd Berekowi Zajbertowi, który w latach 90. XIX w. nabył działkę wcześniej należącą do Abrama Lubińskiego zabudowaną jednopiętrowym budynkiem wzniesionym w 1872 r. Nowy właściciel przebudował obiekt w początku XX w. Zachowany w Archiwum Państwowym w Łodzi projekt, utrzymany w stylu neogotyckim, opracował w 1899 r. Dawid Landé, znany i ceniony łódzki architekt, mający na swoim koncie liczne realizacje zarówno w duchu historyzmu jak również secesji.

29 Siedziba banku „Wilhelm Landau”

Warszawski bank „Wilhelm Landau” założył swoją filię w Łodzi w 1870 r. przy ul. Piotrkowskiej 39. Nową siedzibę wzniesiono w latach 1902–1903 według projektu spokrewnionego z bankierem znanego łódzkiego architekta Gustawa Landau-Gutentegera. Gmach wznosiła firma „Olsher i Szczeciński”. Nadano mu okazałą formę o charakterze neobarokowym, na którą należały bogaty secesyjny detal.

37 Kamienica Dawida Szmulewicz

Kamienica odznaczająca się smukłą wertykalną bryłą o cechach wczesnomodernistycznych, ozdobioną secesyjnym detałem. Powstała w latach 1903–1904 dla Dawida Szmulewicz według projektu mistrza łódzkiej secesji Gustawa Landau-Gutentegera. W budynku zastosowano nowatorskie rozwiązania konstrukcyjne z zastosowaniem żelbetu, wprowadzając na parterze duże witryny sklepowe.

43 Kamienica Oskara Kona

Kamienica powstała w latach 1901–1902 r. na miejscu stojącego tu pierwotnie domu, na zlecenie Oskara Kona (Osiera Kohna), finansisty i przemysłowca, jednej z najciekawszych postaci dawnej Łodzi. Była pierwszym budynkiem secesyjnym w mieście i dzięki bogatej dekoracji fasady zalicza się do najważniejszych jego zabytków. Autorem projektu był Gustaw Landau-Gutenteger, architekt uznawany za mistrza form secesyjnych.

51 Kamienica Izraela Poznańskiego

Działka jest charakterystyczna dla tej części miasta, długa i wąska, rozciągała się aż do ul. Wólczanńskiej. W 1864 r. działkę zakupił małżeństwo Hillerów. W 1873 r. wybudowali na niej dwupiętrowy dom, z czasem dobudowując do niego oficynę. Właściciele podzielili działkę, część sięgającą od ul. Piotrkowskiej do Spacerowej sprzedali w 1891 r. Izraelowi Poznańskiemu. Przemysłowiec na zakupionym terenie wybudował, najpierw od ul. Spacerowej pałacik dla córki i zięcia – Anny i Jakuba Hertzów. Kamienicę przebudował w 1895 r. najprawdopodobniej według projektu Juliusza Junga. Architekt, podobnie jak w sąsiedniej kamienicy Hermana Konstadta, wykorzystał formy „kostiumu francuskiego”. Czość zabudowy stanowiła spójny zespół, pokazujący pozycję rodziny w mieście.

53 Kamienica Hermana Konstadta

Kamienica wzniesiona w 1885 r. na zlecenie jednego z najzamożniejszych żydowskich przedsiębiorców i kupców Łodzi, a jednocześnie znanego filantropa, Hermana Konstadta. Projekt wykonał – według informacji prasowych – architekt Juliusz Jung, stosując formy nawiązujące do rozwiązań francuskiego renesansu. Po kamienicy scheiblerowskiej przy ul. Piotrkowskiej 11, była to chronologicznie druga tak wystawna budowla przy głównej arterii miasta.

77 Pałac Maksymiliana Goldfedera

Neorenesansowy pałac wzniesiony w latach 1891–1892 dla najbogatszego bankiera Łodzi Maksymiliana Goldfedera (1846–1923), który przybył tu z Warszawy w 1870 r. W 1891 r. nabył położoną w centrum miasta działkę o numerze hipotecznym 131 i zamówił projekt domu u warszawskiego architekta Bronisława Żochowskiego – nie został on jednak zrealizowany. Jednocześnie powstał nowy projekt, którego urzędowa kopia podpisana jest przez architekta miejskiego Hilarego Majewskiego; nie przeszedł to wszakże o jego autorstwie.

99 Kamienica Szymona Goldbluma

Kamienica odznaczająca się wyjątkowej urody fasadą o formach neogotyckich, stanowiących przy ul. Piotrkowskiej wyjątek; w innych obiektach motywy tego rodzaju pojawiają się jedynie jako element bardziej złożonej kompozycji. Obiekt powstał w latach 1897–1898 według projektu Gustawa Landau-Gutentegera, co może zaskakiwać, bowiem twórca ten znany jest przede wszystkim ze stosowania form secesyjnych; kamienica zaświadcza, że był również biegły w stosowaniu innych konwencji stylowych.

139 Pałac Juliusza Kindermanna

Obiekt przykuwający uwagę mozaikowym fryzem zdobiącym górną część elewacji frontowej – jedyną tego rodzaju dekoracją w łódzkiej architekturze. Powstał w latach 1907–1909 dla Juliusza Kindermanna, jednego z najbardziej znaczących fabrykantów Łodzi początku XX w., a wzniesiono go według projektu wiedeńskiego architekta Karla Seidla, który zastosował motywy czerpane z włoskiego renesansu i sztuki regionu wenecko-dalmatyńskiego. Pierwotnie pałac miał zająć także sąsiednią posesję, nr 137, ale część ta nie została zrealizowana.

143 Kamienica firmy „Krusche i Ender”

Wraz z końcem wieku w dekoracjach kamienic widoczne jest coraz silniejsze dążenie do łączenia form różnych epok w jednym obiekcie – eklektyzm. Efektownym przykładem fantazji architektów późnego historyzmu jest kamienica pabianickiej firmy „Krusche i Ender”, jednego z najbardziej znaczących przedsiębiorców wyrobów bawełnianych w regionie. W latach 1898–1899 wybudowano obiekt wraz z oficyną zaprojektowany przez Dawida Landé i wzniesiony przez firmę „Wende i Zarske”. Kamienica stała się reprezentacyjną siedzibą głównego biura sprzedaży przedsiębiorstwa.

151 Pałac Gustawa Adolfa Kindermanna

Formy neorenesansowe nie straciły na aktualności nawet na początku XX w. o czym świadczą realizacja pałacu Gustawa Adolfa Kindermanna. Projekt z dużym prawdopodobieństwem opracował wiedeński architekt Karl Seidel w 1910 r., a rezydencję zrealizowała łódzka firma „Wende i Klause”. Budowlę wyróżnia elegancka fasada pokryta piaskowcem, co jest rzadkim rozwiązaniem.

2 Kościół katolicki pw. Zestania Ducha Świętego, pierwotnie ewangelicko-augsburski Świętej Trójcy

Kościół wzniesiono w latach 1889–1891 w stylu neorenesansowym, nawiązującym do watykańskiej bazyliki św. Piotra, według projektu budowniczego Ottona Gehliga, jako świątynię ewangelicką. Powstał na miejscu wcześniejszego klasycystycznego obiektu wybudowanego w latach 1826–1828 według planów Bonifacego Witkowskiego. Od 1945 r. pełni funkcję kościoła katolickiego.

12 Kamienica Izraela Sendrowicza

Kamienica wzniesiona w latach 1897–1898 według planów jednego z najznakomitszych łódzkich architektów Dawida Landégo dla Izraela Sendrowicza. Należy do najbardziej efektownych budowli głównej arterii miasta odznaczając się bogatymi formami łączącymi w fantazyjny sposób czerpane z przeszłości motywy gotyckie, renesansowe i manierystyczne.

18 Kamienica Hugona Wulfsohna, następnie Zelmana Salomonowicza

Neorenesansowa kamienica o formie typowej dla zabudowy ul. Piotrkowskiej z 3 ćwierci XIX w., zachowanej zwłaszcza na północnym odcinku ulicy, z okresu przed przejściem miasta w latach 80. XIX w. w fazę wielkoprzemysłowego rozwoju. Powstała przypuszczalnie na początku lat 70. XIX w. dla kupca Hugona Wulfsohna, w następnej dekadzie przeszła w posiadanie Zelmana Salomonowicza.

44 Kamienica Rafała Sachsa

Kamienica wzniesiona w latach 60. XIX w. stanowi jeden z ciekawszych przykładów połączenia elementów klasycystycznych i renesansowych we wschodniej pierzei ul. Piotrkowskiej między ul. Jaracza a ul. Narutowicza. Prezentuje ona formy stosowane na terenie Łodzi m.in. przez budowniczego Jana Karola Mertschinga. Pierwotnie rozległa działka obejmowała teren przy ulicy Piotrkowskiej 42 i 44. Właściciel, Józef Klenner, podzielił nieruchomości. W 1862 r. sprzedał południową część małżeństwu Rozalii i Pinkusowi Landau-Gutentegerom. Nowi właściciele wybudowali jednopiętrowy dom z niskim poddaszem mieszkalnym oraz oficyną.

72 Grand Hotel

Największą popularnością i sławą wśród podróżnych przyjeżdżających do Łodzi cieszył się wybudowany w latach 80. XIX w. w formach neorenesansowych Grand Hotel wzniesiony na narożnej działce u zbiegu ul. Piotrkowskiej i Traugutta (dawniej Krótka). Hotel był miejscem organizacji spektakli teatralnych, koncertów oraz wystaw artystycznych, a w jego kawiarni i restauracji przemysłowcy często zawierali umowy handlowe.

74 Dom Towarzystwa Akcyjnego Ludwika Geyera

Dom Towarzystwa Akcyjnego Ludwika Geyera wzniesiony został na narożnej działce u zbiegu ul. Piotrkowskiej i ul. Moniuszki (dawniej Pasaż Meyera). Powstał według projektu Juliusza Junga w 1886 r. Jak wiele gmachów tego okresu wzniesionych w reprezentacyjnej części ul. Piotrkowskiej, wykorzystywał formy dojrzalego renesansu włoskiego. Ze względu na swoją skalę i okazały charakter nazywany był Pałacem Geyera.

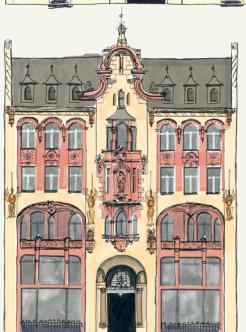
78 Kamienica Hugona Wulfsohna

Kamienica powstała około 1880 r., w okresie, gdy formy neorenesansowe cieszyły się dużą popularnością w łódzkim budownictwie. Było to w dużej mierze zasługą miejskiego architekta Hilarego Majewskiego, którego podpis widnieje na zrealizowanym projekcie. Obiekt wzniesiono na wąskiej i długiej działce rozciągającej się od ul. Piotrkowskiej po ul. Sienkiewicza o numerze hipotecznym 515. W kamienicy swoje dzieciństwo spędził światowej sławy pianista Artur Rubinstein.

86 Kamienica Jana (Johanna) Petersilgego

Kamienica uznawana za najbardziej efektowny budynek przy ul. Piotrkowskiej, zwana „Domem pod Gutenbergiem”. Wzniesiona została w latach 1896–1898, dla Jana Petersilgego założyciela pierwszej łódzkiej gazety - niemieckojęzycznej „Łódzkiej Zeitung” – wydawcy i drukarza. Otrzymała niezwykle bogatą dekorację o zróżnicowanych formach, łącząc elementy neogotyckie, neorenesansowe i manierystyczne.

98 Dom Handlowy Emila Schmechela / Dom Buta

W mieście wólkienicznym nie brakowało krawców i modystek. Ubrania zamożnych dam i panów szyto na miarę korzystając z wykrojów sprowadzanych m.in. z Warszawy, Berlina czy Paryża. Wraz końcem XIX w. zaczęła się upowszechniać gotowa konfekcja. Dom Handlowy Emila Schmechela był nowoczesnym magazynem konfekcyjnym, którego siedzibę wzniesiono w formach wczesnego modernizmu, z elementami historyzmu końca XIX w. Budynek powstał ok. 1911 r. na narożnej działce u zbiegu ul. Piotrkowskiej i Tuwima (dawniej Przejazd).

100 a Magazyn konfekcyjny firmy „Schmechel i Rosner”, później cukiernia „Esplanada”

Niewielki budynek o secesyjnej fasadzie, należy do najpiękniejszych łódzkich dzieł w tym stylu. Obiekt powstał w 1909 r. jako luksusowy magazyn konfekcyjny firmy „Schmechel i Rosner”, na działce wydzielonej od łódzkiego Zgromadzenia Majstrów Tkackich. Brak bliższych informacji archiwalnych nie pozwala na ustalenie autorstwa dzieła. W latach międzywojennych funkcjonowała tutaj ciesząca się renomą cukiernia „Esplanada”.

102/106 Pałac Juliusza Heinzla wraz kamienicami Towarzystwa Akcyjnego Manufaktur Bawełnianych Juliusza Heinzla

Zespół nieruchomości pod numerami hipotecznymi 527, 529 i 531 tworzy interesującą kompozycję architektoniczną: dwie bardzo podobne kamienice z końca XIX w., utrzymane w formach „kostiumu francuskiego”, flankują neorenesansowy pałac Juliusza Heinzla zrealizowany przez przedsiębiorcę budowlanego Ottona Gehliga, prawdopodobnego autora projektu.

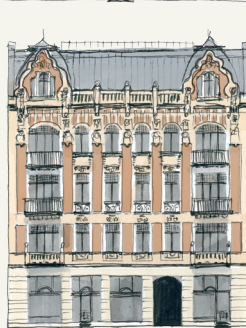
122 Kamienica Wilhelma Tugemanna

Przykład wczesnomodernistycznej kamienicy wnoszącej nowe rozwiązania do architektury ul. Piotrkowskiej w okresie bezpośrednio przed wybuchem pierwszej wojny światowej. Wzniesiona dla Wilhelma Tugemanna w latach 1910–1911 według projektu Gustawa Landau-Gutentegera, architekta wcześniej preferującego motywy secesyjne, który ok. 1910 r. wprowadzał z powodzeniem rozwiązania modernistyczne.

128 Kamienica Aliny i Gustawa Schichtów

Powstała w 1905 r. kamienica Aliny i Gustawa Schichtów, to kolejne dzieło przy głównej ulicy miasta ozdobione oryginalnymi motywami w stylu secesji. Jej autorem jest Gustaw Landau-Gutenteger, architekt uznawany za czołowego przedstawiciela tego nurtu w architekturze polskiej, o którym w warszawskiej prasie napisano, że „należy niewątpliwie do najwybitniejszych u nas budowniczych”. Architekt zamieszkał w tej kamienicy.

152 Kamienica Ryszarda Bechtolda

Okazała pięciokondygnacyjna kamienica wybudowana przez Ryszarda Bechtolda w 1913 r. prezentuje formy zmodyfikowanego klasycyzmu. Przykuwa uwagę nie tylko skalą, ale również staranną kompozycją fasady z bogatą dekoracją ornamentalną.

175 Kamienica Ottona Schultza / „Paradyż”

Kamienica o masywnej formie łączącej cechy neobarokowe z modernistycznymi tendencjami do uproszczeń i ograniczenia detalu. Wzniesiona została w latach 1911–1913 przez Ottona Schultza według planów Stanisława Józefa Landaua na posesji o długiej historii, na której tyłach przez kilkadziesiąt lat funkcjonował dom zajędny z ogródkiem rozrywkowym i teatrem, o nazwie „Paradise” („Paradyż”, „Paradyz” = Raj), założony w 1827 r. przez Jana Adamowskiego.

179 Pałac Ewalda Kerna

Niewielki w skali obiekt, usytuowany w zwartej śródmiejskiej zabudowie, zwraca uwagę elegancją swojej fasady o dekoracji łączącej elementy neorenesansowe i empirowe. Pałac wzniesiony został przez właściciela wytwórni mechanicznych krosien tkackich, Ewalda Kerna. Archiwalna kopia projektu pałacu z 1896 r. sygnowana jest przez architekta miejskiego Franciszka Chetmińskiego, ale kwestia autorstwa pozostaje otwarta. Na parterze pałacu mieściły się biura firmy, na piętrze reprezentacyjne salony właściciela.

203/205 Kamienica Tomaszowskiej Fabryki Sztucznego Jedwabiu

Modernistyczna kamienica, wzniesiona w latach 1937–1939 według projektu Ignacego Gutmana dla Tomaszowskiej Fabryki Sztucznego Jedwabiu, należy do najlepszych dzieł architektury łódzkiej ostatnich lat przed drugą wojną światową. Odnacza się nowoczesną formą, żelbetonową konstrukcją nośną, wykonaniem z najlepszych materiałów oraz elegancją fasady.

211 Kamienica Izaaka (Icka) Grossleita (Grosłajta)

Wyróżniająca się kamienica o wysublimowanych formach wczesnego modernizmu, zaprojektowana przez Gustawa Landau-Gutentegera, architekta kojarzonego zazwyczaj z nurtem secesyjnym. Wniesiona została w latach 1910–1911 dla kupca Icka Grossleita (Grosłajta). Budowla o nowoczesnej konstrukcji otrzymała wszelkie obowiązujące ówczesnie techniczne udogodnienia: instalacje wodociągową, elektryczną, gazową, łazienki z w. c. oraz windy.

219/221 Dom Józefa Johna

Dom o charakterze rezydencjonalnym wzniesiony około 1870 r. przez najważniejszego przedsiębiorcę łodzi w branży metalowej, Józefa Johna, przybytego w połowie lat 60. XIX w. z Czech. Budynek o formach neorenesansowych wyróżnia się wydużoną bryłą. W głębi posesji znajdowały się zakłady rozbudowywane przez spadkobierców zmarłego w 1882 r. fabrykanta do początku XX w.

225 Kamienica Emila Millera

Kamienica Emila Millera zwraca uwagę dzięki narożnemu potożeniu, skali i starannie opracowanym banwnym elewacjom. Powstała w 1898 r. według planów Edwarda Creutzburga, jednego z najwcześniej pracujących w łodzi architektów „wolnopraktykujących”.

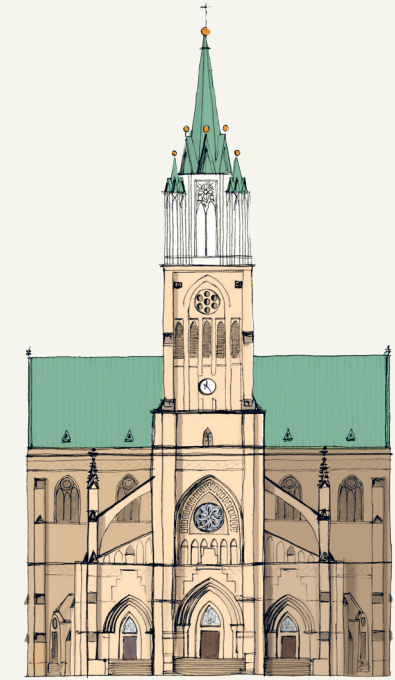
243 Dom Gottlieba Bära (Baera, Beera)

Dom uznawany za pierwszy piętrowy budynek mieszkalny przy ul. Piotrkowskiej. Wzniośt go w 1835 r. przybyły z Saksonii tkacz Gottlieb Bär, który na inwestycję tę otrzymał od władz pożyczkę w wysokości 2 000 zł. Obiekt przechodził w późniejszym czasie różnego rodzaju przeróbki, był rozbudowywany, zmieniała się jego funkcja, a fasada otrzymała neorenesansową formę architektoniczną. W głębi na początku XX w. dobudowano salę koncertową.

265 Bazylika archikatedralna pw. św. Stanisława Kostki

W okresie wielkoprzemysłowego rozwoju łodzi odczuwalny był niedostatek budowli sakralnych, szczególnie widoczne było to przy południowym odcinku ulicy Piotrkowskiej. Z tego powodu wierni pragnęli wzniesić czwarty katolicki kościół właśnie w tej części miasta. W 1895 r. powstał komitet budowy któremu przewodniczył Juliusz Teodor Heinzel, największy łódzki fabrykant wyznania katolickiego. Świątynię postanowiono wzniesić na jednej z nielicznych wolnych działek w południowej części miasta – na Placu Szpitalnym (dawny Rynek Fabryczny), u zbiegu z ul. ks. i. Skorupki (dawna Placowa). Zgodę na budowę udało się uzyskać w 1897 r., a powstała budowla otrzymała formy neogotyckie.

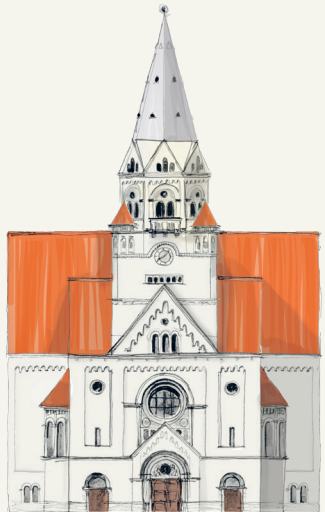
275 Kamienica towarzystwa „Betania”

Kamienica wzniesiona dla towarzystwa „Betania” utworzonego przez zamieszkujących Łódź Czechów (powiązanych z grupą religijną Braci Czeskich, głównie z Żelowa), które stawiało przed sobą cele edukacyjne, społeczne i religijne, ale też budowę domów. Kupiło ono w 1907 r. posesję przy ul. Piotrkowskiej 275, by w latach 1911–1912 wzniesić na niej dużej skali kamienicę. Archiwalna kopia projektu budynku podpisana jest przez architekta miejskiego Romualda Millera, co jednak nie przesądza o jego autorstwie. Kamienica wyróżnia się masywną bryłą o architekturze nawiązującej do południowoniemieckiego renesansu, choć w wyraznie już modernizującym wydaniu.

279/283 Kościół ewangelicki św. Mateusza

Grupa wiernych wyznania ewangelicko-augsburskiego wzniosła przy skrzyżowaniu ul. Piotrkowskiej z ul. Czerwoną trzecią, najbardziej okazałą świątynię tego wyznania w Łodzi. Pierwotny projekt, wykorzystujący formy romańskie, w 1905 r. opracował Johannes Wende z późniejszymi poprawkami wprowadzonymi przez niemieckiego architekta Franza Schwechтена.

295/305 Budynki zakładów Ludwika Geyera

Południowy odcinek ul. Piotrkowskiej, przed Górnym Ryńkiem (ob. pl. W. Reymonta) ujęty został po obu stronach zabudowaniami zakładów Ludwika Geyera. Główny gmach fabryki stanął po wschodniej stronie ulicy (ul. Piotrkowska 282). Po zachodniej stronie ulicy od połowy XIX w. zaczęła kształtować się nowa część zakładów, tzw. Nowa Fabryka, z zabudową rozciągającą się od ul. Piotrkowskiej do Wólczańskiej. Spośród zachowanych na tym obszarze budynków frontowych wyróżnia się kamienica pod nr 293, przeznaczona na biura i mieszkania kadry dyrektorskiej zakładów Geyera. Została wzniesiona w 1898 r. w stylu neorenesansowym według projektu architekta Piotra Brukalskiego.

Wydawca:
Urząd Miasta Łodzi
Biuro Architekta Miasta

Łódź 2025
© Autorzy

Teksty:
Krzysztof Stefański
Daria Rutkowska-Siuda
Rysunki i opracowanie graficzne:
Sławomir Krajewski

Koncepcja i redakcja:
Robert Sobanski
Marzena Otto
Eliza Kubiak
Dominik Antoszczyk
Koordynacja projektu:
Eliza Kubiak
Dominik Antoszczyk

ISBN 978-83-971101-5-1
Egzemplarz bezpłatny, nieprzeznaczony do sprzedaży

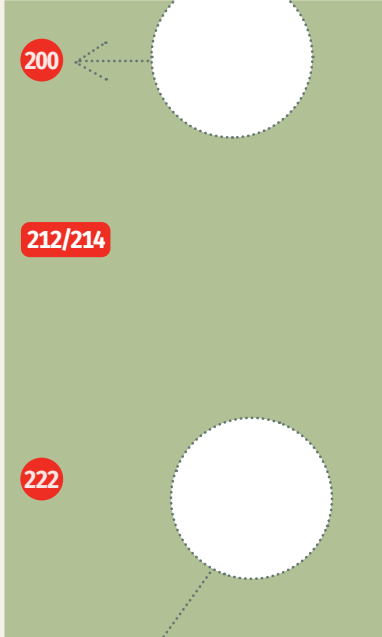

Zabudowa ul. Piotrkowskiej kształtowała się od początku rozwoju osad przemysłowych Nowe Miasto i Łódka do pierwszych dekad XX w., a uzupełniania jest do czasów najnowszych. Odnacza się wielkim bogactwem form będącym efektem różnego okresu powstania poszczególnych obiektów i przemian stylowych jakie miały miejsce w rozwoju architektury w ciągu XIX i XX w. (klasycyzm, historyzm, secesja, modernizm, socrealizm, socmodernizm, postmodernizm) oraz odmiennych funkcji budowli. W pierwszym okresie rozwoju miasta dominowały parterowe domy

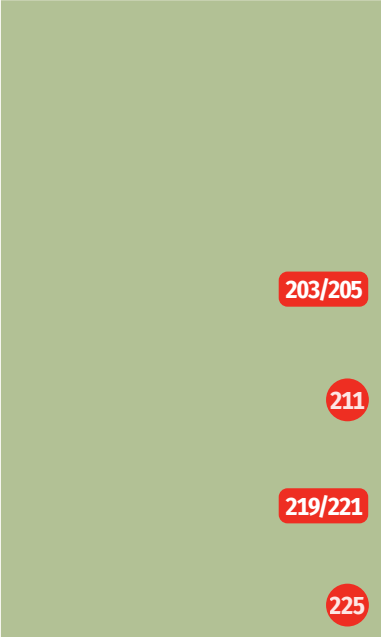
PIŁSUDSKIEGO

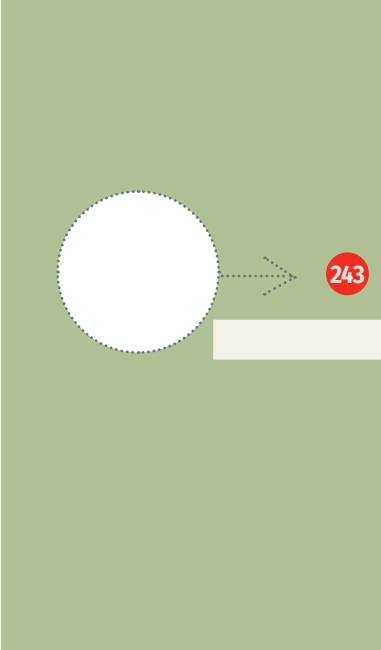
WIGURY

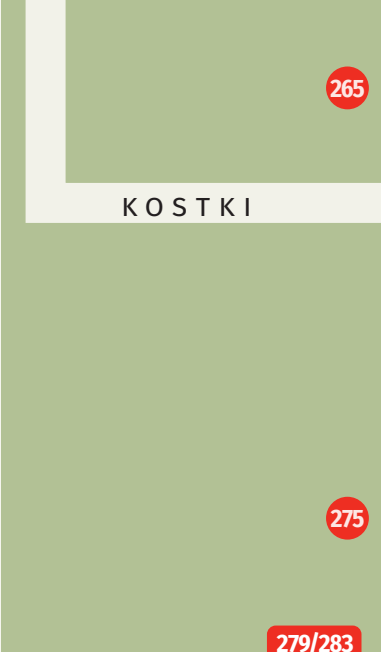
ŻWIRKI

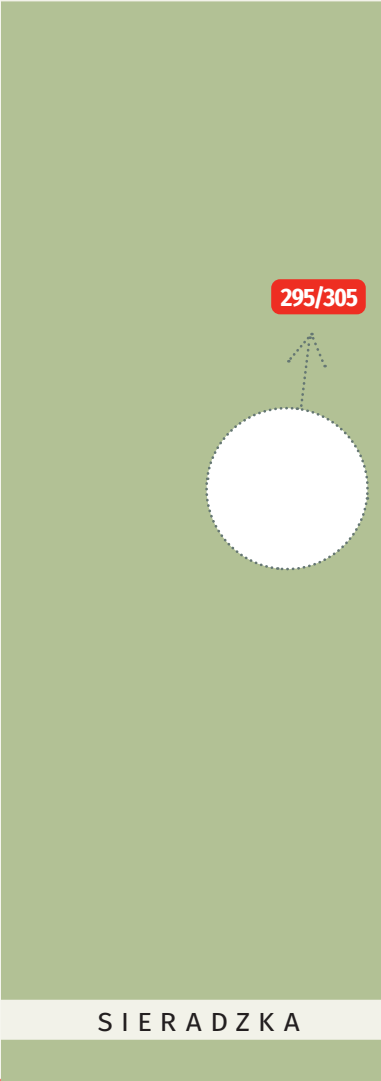
RADWAŃSKA

SKORUPKI

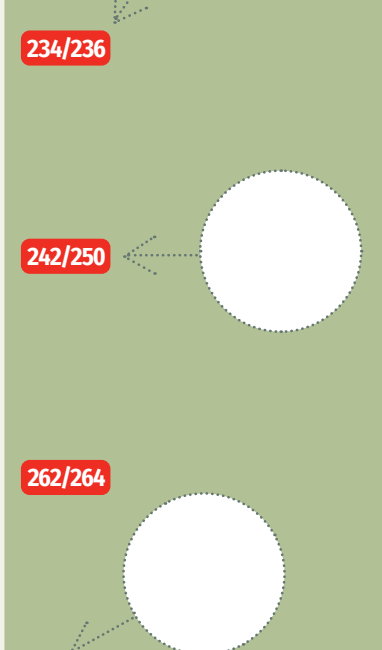

CZERWONA

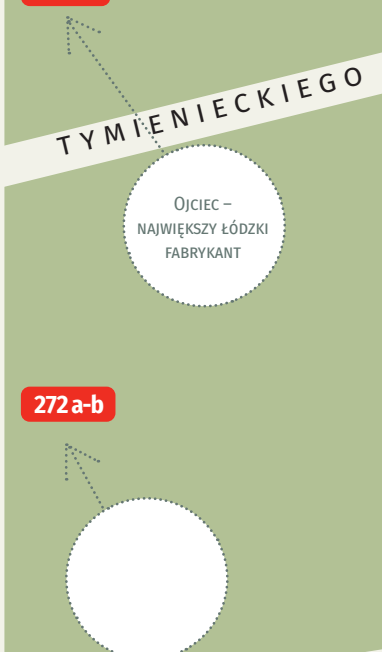

SIERADZKA

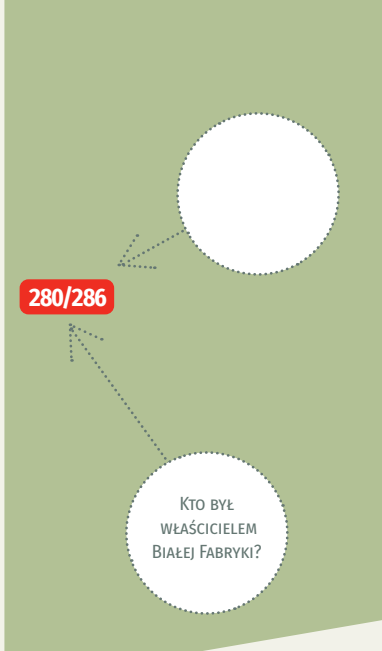
BRZEŻNA

TYMIŃIECKIEGO

MILIONOWA

PLAC REYMONTA

164 Kamienica Adolfa Żadiewicza / Pomnik kamienicy

Kamienica o formach znamiennych dla nurtu neoklasycznego, charakterystycznego dla architektury łodzi ostatnich lat przed wybuchem pierwszej wojny światowej, wzniesiona w latach 1912–1913. Autorem projektu był prawdopodobnie Eliasz (Edward) Rosenthal (Rosental), który sprawował nadzór nad budową. Znana jednak przede wszystkim jako „Pomnik kamienicy”, jakim stała się dzięki przeprowadzonej w 1981 r. akcji grupy artystycznej o nazwie „Grupa urzad miasta”.

200 Kamienica Rachmila Bronowskiego, następnie Naftala Bukieta

Kamienica jest ilustracją znamiennych dla architektury początku XX w. dążeń do modernizacji i uproszczenia historycznego detalu. Jednocześnie jest to nierzadki przy głównej arterii miasta przykład obiektu, którego historia nie jest w pełni poznana, brak też pewnych informacji dotyczących jego twórców. Powstała przypuszczalnie w latach 1895–1896 dla Rachmila Bronowskiego, następnie została przekształcona, prawdopodobnie około r. 1910, przez kolejnego właściciela Naftala Bukieta.

212/214 Kamienica Jakuba Wojdystawskiego

Kamienica stojąca obecnie samotnie przy odcinku ul. Piotrkowskiej, przy którym wyburzono w latach 70. XX w. dawne domy tkaczy z pierwszego okresu rozwoju przemysłowej łodzi, w związku z budową wieżowców osiedla Manhattan. Wzniesiona została około 1910 r. dla przedsiębiorcy Jakuba Wojdystawskiego (lub jego synów) w charakterystycznym dla tego okresu stylu łączącym cechy klasyczne i neobarokowe z modernistycznym dążeniem do masywności bryły i minimalizacji dekoracji.

222 Kamienica Wilhelma Landaua i Henryka Koschesa

Modernistyczna kamienica powstała w latach 1936–1937 według projektu Izidora Feinberga dla Wilhelma Landaua i Henryka Koschesa, właścicieli fabryki wyrobów jedwabnych. Prezentuje charakterystyczny dla architektury centrum łodzi ostatnich lat przed drugą wojną światową typ kamienicy o wysokim standardzie z dużymi, nowoczesnie wyposażonymi mieszkaniami dla zamożnej klienteli. Wyróżnia ją fasada oblicowana kamiennymi płytami, nadająca jej eleganckiego i dostojnego charakteru.

234/236 Pałac Augusta Härtiga

Charakterystyczny dla ul. Piotrkowskiej przykład śródmiejskiej rezydencji fabrykanckiej łączącej funkcję mieszkálną i handlowo-przemysłową, o fasadzie dekorowanej bogatą sztukaterią o formach neobarokowych. Wybudował ją w 1896 r. August Härtig właściciel farbiarni mieszczącej się w głębi na dwóch posesjach: Piotrkowska 234 i 236. Archiwalna kopia projektu budynku podpisana jest przez architekta miejskiego Franciszka Chetmińskiego, co nie przesądza jednak o autorstwie.

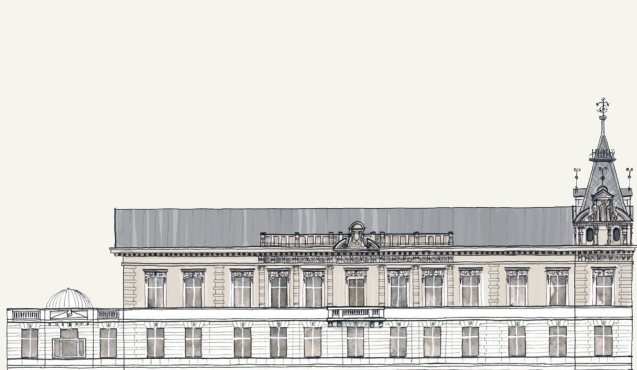
242/250 Fabryka Markusa Silbersteina

Jeden z dwóch – obok fabryki Ludwika Geyera – zachowanych obecnie przy ul. Piotrkowskiej budynków przemysłowych, odznaczający się masywną bryłą z czerwonej cegły, o formach włoskiego trecenta i quattrocenta, co odróżnia go zdecydowanie od powstałej wcześniej „Białej Fabryki” Geyera. Gmach wzniesiono dla najznacniejszego obok Izraela Poznańskiego fabrykanta żydowskiego Łodzi, Markusa Silbersteina, według projektu z 1894 r. sygnowanego przez architekta Adolfa Zeligsona, znanego głównie z wielu prac wykonywanych dla Poznańskich.

262/264 Pałac Schweikertów

Posesja, na której w 1910 r. wybudowano pałac, składała się z trzech działek o numerach hipotecznych 608–610. Pozwoliło to na wystawienie w południowej części ul. Piotrkowskiej obszernej siedziby w typie *entre cour et jardin* (między dziedzińcem a ogrodem), łączącej (popularnie na ziemiach niemieckich) formy zmodernizowanego baroku z klasycyzmem. Pałac wpisuje się w nieliczną grupę realizacji na terenie łodzi sięgających po tzw. styl około 1800. Prace budowlane przy obiekcie prowadziła łódzka firma „Wende i Klausen”.

266/268 Pałac Karola Wilhelma Scheiblera syna

Jedna z kilku rezydencji Scheiblerów, najzamożniejszej łódzkiej rodziny fabrykanckiej. Budowla o złożonej historii, ukształtowana w kilku fazach. Pierwotny dom wybudował w latach 1844–1845 farbiarz Karol Gebhardt według projektu architekta powiatowego Ludwika Bethiera. Piętrowy dom otrzymał pałacową fasadę utrzymaną w duchu klasycystycznym. Obecną formę nadał obiektowi Karol Wilhelm Scheibler syn, dokonując rozbudowy w kilku fazach – w latach 1885–1886, 1891, 1894, 1897, przekształcając go w miejski pałac o formach neorenesansowych.

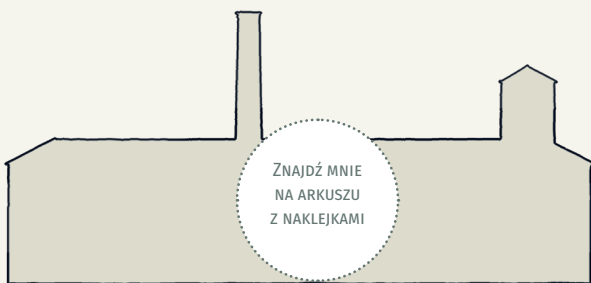

272/a-b Pałac Karola i Emila Steinertów

Karol Gottlieb Steinert w 1838 r. wykupił od Tytusa Kopischka część posiadła bielnikowego przy ul. Piotrkowskiej 276, gdzie postawił parterowy dom z drukarnią płócien. Następnie w 1843 r. dokupił sąsiednią działkę, na której w kolejnych latach poszerzał zakład. Jego syn Adolf wraz z synami stworzyli dobrze prosperujące przedsiębiorstwo tkanin bawełnianych. Zabudowa fabryczna sąsiadowała z budynkami mieszkalnymi i ogrodem, wpisując się tym samym w typowy dla łodzi zespół fabryczno-rezydencjonalny.

280/286 Willa Gustawa Geyera – dawny „Dom Zabaw”, Biała Fabryka, Dom Ludwika Geyera

Ludwik Geyer, jeden z pierwszych łódzkich przemysłowców działających na wielką skalę, osiedlił się na południowym krańcu osady Łódka, w rejonie gdzie ul. Piotrkowska przecina rzekę Jasień. Jego posiadłość rozciągała się aż do Placu Reymonta (dawny Górny Rynek), gdzie powstał dom mieszkalny rodziny. Działki fabrykanta tworzyły długi pas po wschodniej stronie ul. Piotrkowskiej, obejmując tereny po obu stronach stawu na Jasieniu. Największą inwestycją na tym terenie było wzniesienie w latach 1835–1837 tzw. Białej Fabryki, największego i najnowocześniejszego przedsiębiorstwa ówczesnej łodzi.

Dziękujemy za wspólny spacer ulicą Piotrkowską, mamy nadzieję, że jej architektura także Was zachwyciła. Proponujemy chwilę odpoczynku przy pomniku Władysława Reymonta, autora słynnej książki *Ziemia obiecana*. Na kopercie znajdziecie fragment tego dzieła, a także opis ulicy Piotrkowskiej pochodzący z wcześniejszej książki Oskara Flatta. Zachęcamy do powrotów na tę najstojniejszą łódzką ulicę.

Zespół Biura Architekta Miasta